09.09.2024 POL-2024-131440

Eduskunnan talousvaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto eduskunnan talousvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi liiketoimintakiellosta annetun lain 3 ja 21 §:n sekä kaupparekisterilain 20 §:n muuttamisesta

Lausuntopyyntö ja tausta

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt 5.9.2024 Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle liiketoimintakiellosta annetun lain 3 ja 21 §:n sekä kaupparekisterilain 20 §:n muuttamisesta (HE 81/2024 vp).

Laissa liiketoimintakiellosta (1059/1985) säädetään siitä, että liiketoimintakieltoon voidaan määrätä henkilö, joka on muusta kuin maksukyvyttömyydestä johtuvasta syystä olennaisesti laiminlyönyt liiketoimintaan liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia tai henkilö on syyllistynyt liiketoiminnassa rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä. Edellytyksenä liiketoimintakiellon määräämiselle on lisäksi, että henkilön toimintaa kokonaisuutena arvioiden on pidettävä velkojien, sopimuskumppaneiden, julkisen talouden taikka terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena.

Hallituksen esityksen mukaan osana kokonaisarviointia voitaisiin jatkossa huomioida myös Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa henkilölle määrätty kielto harjoittaa liiketoimintaa tai osallistua liiketoimintaan samoin kuin henkilön syyllistyminen liiketoiminnassa mainitussa valtiossa rikolliseen menettelyyn. Lisäksi säädettäisiin liiketoimintakieltoa koskevasta tietojenvaihdosta. Esitys liittyy direktiivillä (EU) 2019/1151 muutetun yhtiöoikeusdirektiivin (EU) 2017/1132 täytäntöönpanoon.

Lausunto

Ensiksi on todettava yleisellä tasolla, että hallituksen esitystä liiketoimintakieltolain muuttamisesta voidaan pitää sääntelyä selkeyttävänä ja eheyttävänä sekä kokonaisuutena oikeasuuntaisena ottaen huomioon yhteiskunnan ja taloudellisen rikollisuuden olennaiset kehityssuunnat, kuten globalisaatio.

Edellä mainittu megatrendi näyttäytyy talousrikollisuudessa ja muussa liiketoiminnassa rikolliseksi katsottavissa menettelyissä, joita ei voida pitää vähäisenä eli toisin sanoen liiketoimintakieltolain soveltamisalalla. Hallituksen

POLIISIHALLITUS
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 ESPOO
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puh. +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780

esitystä voidaan pitää erityisen oikeasuuntaisena ja kannatettavana vastaamaan tilanteisiin, joissa liiketoimintakieltoa pyritään kiertämään jatkamalla liiketoimintaa toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa sekä muussa rajat ylittävässä talousrikollisuudessa. Tämän tyyppisestä menettelystä on havaintoja esimerkiksi Suomen ja Viron välillä. Nykyisellään liiketoimintakiellosta annettu laki ja soveltamisala ei mahdollista tämän tyyppisiin tilanteisiin puuttumista turvaamistoimenpitein. Lisäksi on huomattava, että määrätyt liiketoimintakiellot ovat vähentyneet viime vuosien aikana esimerkiksi liiketoimintakiellosta annetun lain 8 §:n vireillepanoajan ja yleisesti talousrikostutkintaa koskevien haasteiden vuoksi.

Edellä mainitut lähtökohdat huomioon ottaen liiketoimintakiellon soveltamisalaa laajentamalla voitaisiin tehostaa turvaamistoimenpiteen käyttötarkoitusta, jolla toisin sanoen pyritään estämään liiketoimintakieltolaissa kuvatun vahingollisen toiminnan jatkaminen. Hallituksen esityksessä mainittua tapauskohtaista kokonaisarviointia on pidettävänä tärkeänä ennen liiketoimintakieltolain käytännön soveltamista ja tietojen pyytämistä Oikeusrekisterikeskukselta toisessa valtiossa määrätystä liiketoimintakiellosta. Mainittujen seikkojen lisäksi soveltamisalan laajentamisella voitaisiin lisätä pelotevaikutusta ja tehostaa rikollisen menettelyn sekä muun taloudellisesti ei-toivottavan käyttäytymisen ehkäisemistä tai hallitsemista. Selvyyden vuoksi totean, että turvaamistoimenpide ja sen uhka voi pidätellä tai estää potentiaalisia rikoksentekijöitä ryhtymästä rikokseen tai muuhun moitittavaan menettelyyn. Samalla myös muille henkilöille kuin rikoksentekijöille luodaan kannustin olla ryhtymättä rikoksiin.

Hallituksen esityksessä arvioitua kantaa siitä, että soveltamisalan laajentaminen ei merkittävästi lisää esitutkintaviranomaisten, syyttäjien ja toisaalta tuomioistuinten työmäärää voidaan pitää perusteltuna. Käytännössä liiketoimintakieltoasian tutkinta tapahtuisi edelleen esitutkintaviranomaisen toimesta joko oma-aloitteisesti edellytysten täyttyessä tai tarkemmin määriteltyjen viranomaisten, kuten syyttäjän, pyynnöstä. Alustavan arvion mukaisesti käytännön vaikutukset esitutkintaprosessiin jäisivät vähäisiksi.

Hallituksen esityksessä on otettu kantaa kansalliseen ja kansainväliseen tiedonvaihtoa koskevaan sääntelyyn. Kiinnitän huomiota asianmukaisten tiedonvaihtosäännösten merkitykseen, jotta liiketoimintakieltosäännöksiä voidaan tehokkaasti soveltaa esitutkinnan aikana sekä myöhemmin rikosprosessissa. Hallituksen esityksessä mainittua tietojensaantimahdollisuutta Oikeusrekisterikeskukselta on pidettävänä tärkeänä ja esitutkintaa sekä rikosoikeudellista vastuuta edistävänä.

Liiketoimintakiellon määräämisen edellytyksien arvioimiseksi ja toisen jäsenvaltion määräämän kiellon huomioon ottamiseksi tulisi myös selvittää tietojärjestelmiä koskevia kysymyksiä. Tiedonsaantia ja erityisesti esitutkintaviranomaisen työskentelyä edistäisi se, mikäli käytössä olisi esimerkiksi yleiseurooppalainen rekisteri ja/tai kyselymahdollisuus. Edelleen voidaan todeta, että esitutkinnan tehokkuutta parantaisi, jos viranomaisen päätös liiketoimintakiellosta Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa olisi

ladattavissa ja käytettävissä esitutkinnassa. Tehostava ja nopeuttava vaikutus esitutkintaprosessiin edellä mainitulla rekisterillä olisi ilmeinen verrattuna menettelyyn, missä tietojen saaminen olisi toteutettava esimerkiksi kansainvälisin oikeusapupyynnöin tai -määräyksin. Kokonaisarvioinnin toteuttamiseksi tulisi varmistaa, että edellä mainitut tiedot ja muut kokonaisarvioinnin kannalta merkitykselliset tiedot ovat myös tuomioistuimen käytettävissä.

Tässä asiantuntijalausunnossa on otettu huomioon keskusrikospoliisiin sijoitetun valtakunnallisen liiketoimintakieltokoordinaattorin kannanotot.

Poliisitarkastaja Mikko Kiiski

Automaattisesti päivittyvä allekirjoitusfraasi. Älä poista tätä kenttää, jos allekirjoitat asiakirjan sähköisesti.

Liitteet

Jakelu Eduskunnan talousvaliokunta

Tiedoksi Poliisihallitus/esikunta